

Een kritische reflectie op conceptnota 'De Haagse kracht van Hagenaars met een beperking'

Dr. S.R. Hilberink
Lectoraat Disability Studies – Diversiteit in Participatie
Kenniscentrum Zorginnovatie
Hogeschool Rotterdam
s.r.hilberink@hr.nl
010 794 5185

Mij is gevraagd om te reflecteren op de Haagse conceptnota. Het mocht kritisch, maar ook met humor. Daar zit je dan, als saaie wetenschappelijk onderzoeker uit Rotterdam...

Het eerste wat opvalt, is de spierballentaal in de titel: de Haagse kracht van Hagenaars met een beperking. Empowerment alom, maar wellicht ook een beetje te weinig eigenwijsheid en anders denken, terwijl de nota wel expliciet oproept tot een omslag. Het doet me terugdenken aan het cruciale onderscheid tussen Eigen Kracht (Wat kan ik?) en eigen regie (Wat wil ik?).

De conceptnota zet de toon dat Eigen Kracht leidend is, en dat eigen regie en de ondersteuning hiervan secundair zijn. Jammer, want als je gelooft in de Haagse kracht van Hagenaars, dan zou je de burgers juist vertrouwen in de keuzes die zij maken. Daarnaast, de 'Kwetsbare burger' is in dit concept nog gemeengoed. Mag ik de gemeente uitdagen om deze term uit de definitieve nota te bannen? Het gaat om burgers met uiteenlopende ondersteuningsbehoeften. Kwetsbaarheid begint waar beleid faalt. En, om Popeye er bij te halen, Haagse kracht en kwetsbaarheid gaan toch niet samen?

Dit gezegd hebbende dan maar eerst de disclaimer. Door de decentralisaties van de zorgwetten per 1-1-2015, op twitter ook wel aangeduid met #3D, staan de gemeenten voor enorme financiële uitdagingen. Dit naast andere kortingen op het Gemeentefonds. Zo'n 200 wethouders van financiën, ook die van Den Haag, luidden daarom de noodklok (Financieel Dagblad, 9 november 2015). Bottom line: Rijksoverheid, stop met het over de schutting gooien van (zorg)taken zonder financiële boter bij de vis te leveren.

Dit financiële kader maakt duidelijk dat Den Haag meer moet met minder geld. Niet alles kan. Dit verklaart misschien ook de spierballentaal: Haagse kracht is vooral Eigen Kracht. Maar daarmee staat gemeente Den Haag niet alleen. Volgens Martin Stam, lector aan de Hogeschool van Amsterdam, zijn de termen 'eigen kracht', 'zelfredzaamheid' en 'participatie' centraal gesteld in de Wmo met als doel de uitdijende verzorgingsstaat af te remmen (Zuithof, 2015). Mieke Cardol, lector Disability Studies aan de Hogeschool Rotterdam, merkt op dat de overheid participatie tot een nieuw democratisch ideaal heeft gemaakt (Cardol, 2013). De burger moest transformeren van consument naar coproductent. Termen als 'eigen kracht', 'meedoen' en 'zelfredzaamheid' moesten de burgers met ondersteuningsbehoeften dus aanzetten tot minder ondersteuningsconsumptie (Zuithof, 2015). Het 'zelf kunnen' is hiermee centraal komen te staan; de kernvraag voor de burger is tegenwoordig 'Wat kan ik?'. Ik denk dat we in alle redelijkheid kunnen stellen dat ondersteuning en zorg los is komen te staan van het versterken van de eigen regie, wat in de kern gaat om zelfbepaling en 'Wat wil ik?'. Door burgers meer en meer aan te spreken op hun Eigen Kracht, pakt de gemeente haar eigen regie.

Paragraaf 1.4 van de conceptnota beschrijft de visie. Ik wil een stuk citeren, waaruit volgens mij de moeilijke spagaat blijkt waarin de gemeente zich bevindt.

"...Zelfredzaamheid wordt gestimuleerd door allereerst de eigen kracht en de kracht van het eigen netwerk (familie, kennissen, vrienden, buurtgenoten) te benutten. Waar de eigen kracht en die van

het netwerk niet toereikend is, wordt passende ondersteuning aangeboden, zo licht als mogelijk en zo zwaar als nodig. De visie gaat uit van de volgende uitgangspunten:

- zelf invulling geven aan het leven;
- deelnemen aan de samenleving;
- ontplooiën, leren, vaardigheden ontwikkelen;
- relaties onderhouden met degenen van eigen keuze;
- gerespecteerd worden als volwaardig persoon.”

Het eerste deel benadrukt vooral de Eigen Kracht (wat kan ik), terwijl de uitgangspunten duidelijk verwijzen naar eigen regie (wat wil ik). Als ik dit positief duid, dan heb ik respect voor de opstellers van de conceptnota: het is een eigenwijze poging om het Wmo-jargon te *bashen* en burgerschap als ijkpunt voor ondersteuningsbeleid te stellen. Als ik dit minder positief duid, dan zou ik me als Wmo-consulent en als Hagenaar gepiepeld voelen. De consulent moet beleid uitvoeren dat niet voortvloeit uit de uitgangspunten, en de Hagenaar wordt geconfronteerd met ondersteuning die nauwelijks aansluit bij de visie die de gemeente zegt uit te dragen. Ik daag het College van B&W en de gemeenteraad uit om hierop te reflecteren.

De conceptnota refereert aan de International Classification of Functioning (ICF) van de Wereldgezondheidsorganisatie (2001). Dit is een raamwerk om naar de gevolgen van een aandoening op het (maatschappelijk) functioneren te kijken. De classificatie maakt onderscheid tussen lichaamsfuncties, activiteiten en participatie. Hoewel beleidsmakers graag gebruik maken van dit model, is het mijns inziens geen model om inzicht te krijgen in burgerschap. Het ICF dwingt een individuele blik op, waardoor het individu als probleemeigenaar geldt. Het is de Hagenaar met stoornissen, functie- en participatieproblemen. Termen als Eigen Kracht passen bij deze individuele kijk.

Misschien moeten we een gedachtenexperiment doen: laten we doen alsof ondersteunings- en zorgbeleid geen inclusievraagstuk is, maar een diversiteitsvraagstuk. Dus niet: hoe passen we mensen in in onze stad, maar hoe gaan we als stad om met een diversiteit aan burgers? Niet-westerse allochtonen, ouderen, kinderen, mensen met beperkingen, etc. Hoe zorgen we ervoor dat Hagenaars zich optimaal als burger kunnen ontwikkelen? De conceptnota biedt hiervoor al handvatten, in paragraaf 1.2 staat: “... Er is ingezet op het versterken van de culturele diversiteit van organisaties. Door bijvoorbeeld het platform “divers Den Haag”, die organisaties op het terrein van zorg, welzijn en onderwijs uitnodigt tot uitwisseling van kennis en het maken van afspraken over projecten en samenwerkingsverbanden die cultuursensitiviteit raken”. Want, de hamvraag die door ondersteuningsbeleid beantwoord dient te worden is toch de vraag hoe de burger het best ondersteund kan worden in zijn of haar burgerschap. Hier is een mooi model voor, het Social Quality Approach model (zie onder andere Beck, van der Maesen, Thomese & Walker, 2001). De kern van social quality is “de mate waarin mensen in staat zijn om te participeren in het sociale en economische leven onder omstandigheden die hun welzijn, belastbaarheid en individuele mogelijkheden verbeteren” (Beck, van der Maesen & Walker, 1997, p.2). Het mooie van dit model is dat het de samenleving onderdeel maakt van kwaliteit van bestaan, dat het niet alleen gaat om het individu als probleemeigenaar. Het maakt duidelijk dat er voorwaarden nodig zijn voor participatie of sociale kwaliteit van bestaan, en die liggen deels in de samenleving.

Betekent dit nu dat de conceptnota de prullenbak in mag? Nee. Er zit tal van beleidsvoornemens in die recht doen aan Divers Den Haag. Aandacht voor algemene voorzieningen en maatwerkvoorzieningen, cultuursensitieve ondersteuning, mensen met licht verstandelijke beperkingen, en het formuleren van samenhangend beleid zijn goede stappen. Het aanhaken bij Agenda 22 blijft sterk en mag als voorbeeld dienen voor de Rijksoverheid. Toch is het belangrijk dat

het College van B&W en de gemeenteraad blijven reflecteren op Eigen Kracht als wondermiddel, als uitkomstmaat. Levenslange beperkingen trekken hun wissel op het vormen en behouden van sociale netwerken, op participatie, op een eigen gewenste invulling van burgerschap. De politieke werkelijkheid lijkt de focus op Eigen Kracht te rechtvaardigen, en de conceptnota doet een oproep dat Hagens met beperkingen de omslag moeten maken van claim op voorzieningen naar meedenken over oplossingen. Maar dit suggereert bijna dat zij voorheen niet aan Eigen Kracht 'deden'. Hier riekt het toch naar bevoogdende en niet zo sympathieke benadering van burgers. De suggestie dat door het verminderde ondersteuningsaanbod de ondersteuningsbehoefte ook afneemt getuigt van een geloof in een beleidsrealiteit die voor burgers onnavolgbaar is. Conny Bellemakers schreef in 1999 een mooi essay over het regisseurs- en survivalwerk dat mensen met een chronische aandoening moeten verrichten om burgerschap vorm te geven. Ook zij zet niet de beperkingen centraal, maar de sociale rollen. De term Eigen Kracht mag dan het nieuwe beleidswalhalla zijn, mensen met beperkingen en hun naasten boren dit al decennia aan om aan het maatschappelijk leven toe te komen.

Ik weet niet of ik met dit verhaal tegemoet ben gekomen aan de opdracht een kritisch verhaal met humor te houden. In elk geval hoop ik dat deze reflectie een aanzet geeft tot verdere verdieping in het denken over de ondersteuning van Hagens met beperkingen. Want de Haagse kracht zit niet in de Eigen Kracht, maar in een Divers Den Haag.

Literatuur

- Beck, W., van der Maesen, L.J.G., Thomese, F., & Walker, A. (2001). *Social Quality: A Vision for Europe*, The Hague, London, Boston, Kluwer Law International.
- Beck, W., van der Maesen, L., & Walker, A. (1997). Introduction. In W. Beck, L. Van der Maesen & A. Walker (Eds.), *The Social Quality of Europe* (pp. 1-12). The Hague, Netherlands: Kluwer Law International.
- Bellemakers, C. (1999). Disability manager. Managementwerk om maatschappelijk te participeren. Versie, *Tijdschrift voor Gezondheid, Burgerschap en Politiek*, 17(4), Cahier 1.
- Cardol, M. (2013). *Disability Studies en participatie: een pleidooi voor diversiteit*. Rotterdam: Rotterdam University Press.
- Financieel Dagblad. Bijna 200 wethouders luiden noodklok over zoveelste bezuinigingen op gemeentebudgetten. Maandag 9 november 2015. <http://fd.nl/economie-politiek/1126554/bijna-200-wethouders-luiden-noodklok-over-zoveelste-bezuinigingen-op-gemeentebudgetten>.
- World Health Organization (2001). *International classification of functioning, disability and health*. Geneva: World Health Organization.
- Zuithof, M. (2015). Martin Stam over Wmo-doelen. "Eigen kracht en zelfregie lijken verder weg dan ooit". *WMO Magazine*, 4, september 2015, 25-27. <https://www.movisie.nl/sites/default/files/bestanden/documenten/Artikel-Martin-Stam-Wmo-Magazine-september.pdf>.